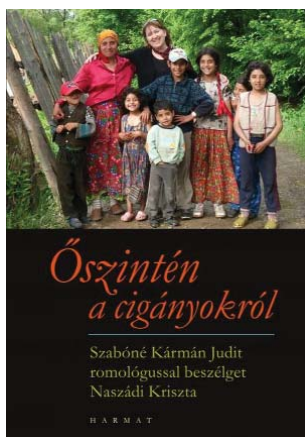

Őszintén a cigányokról

Őszintén a cigányokról
Szabóné Kármán Judit
romológussal beszélget
Naszádi Kriszta
Harmat Kiadó, 2012
144 oldal, 2500 Ft

Mikor kezembe vettem ezt a könyvet, az első kérdés rögtön ez volt: lehet? Lehet ma, Magyarországon őszintén beszélni és beszélgetni a cigányokról, anélkül, hogy elfogultak lennénk? Hiszen annyiféle indulatot generál már csak az, ha kiejtjük a szót: „cigány”. Tanulmányt, esszét, tudományos értekezést lehet és bizonyos szempontból jóval könnyebb is írni a témában, mivel ezeknél a műfajoknál elengedhetetlen kritérium az objektivitás, vagy legalábbis a törekvés az objektív véleményalkotásra. Ezekben az esetekben fontos a szubjektum távol-ságtartása. A kérdéskört, mint vizsgálat alá vetett témát, problémát elemzi a szakember, a tudós, s ezzel szinte öntudatlanul is dehumanizál, eltávolít a személyestől. Az emberi megnyilatkozások mint pszichológiai, kulturális, szociális és ki tudja még milyen tényezők vesznek részt az elemzésben, s lehet, hogy így objektív(nek szánt) eredményt kapunk, de a vizsgálat tárgya, az ember – jelesül a cigány ember –, valójában elvész. Természetesen nagyon nagy szükség van az ilyen, objektív szem-szögből, tudományos igénnyel megírt kötetekre is, hiszen – mint az interjúkötetből kiderül – a romológiában igen kevés a megbízható szakirodalom. De azért van, létezik, s ha valakit érdekel a téma, utána tud keresni a (magyarországi) cigányság eredetének, szokásainak, ilyen-olyan jellemzőinek. Kevés olyan írásmű született azonban, amely a szeretet, az elfogadás hangján, mégis elfogulatlanul, a meglévő problémákat, s annak gyökereit is tisztán látva beszél a cigányságról.

A Harmat Kiadó gondozásában megjelent *Őszintén a cigányokról* című interjúkötet épp abban ad újat olvasójának, hogy Naszádi Krisztina beszélgetőtársa, Szabóné Kármán Judit nemcsak jó ismerője, tudományos kutatója a cigányságnak, hanem életközösséget is vállal velük.

„Gyakorlat szüli a mestert” – tartja a szólás, és Szabóné Kármán Juditot valóban a hétköznapi életgyakorlat motiválta arra, hogy minél többet megtudjon a cigányokról. Először semmi mást nem akart, csak megérteni őket, ugyanis a nyolcvanas években olyan kis baranyai falvakban szolgált védőnőként, ahol a népesség nagy százaléka cigány volt. Munkája során nap mint nap olyan problémákba üt-

között, amelyekre csak akkor és úgy találhatott megoldást, ha nem eltávolította, hanem közelebb engedte magához a gondozottjait. Nem az értelmi-ségi vagy a „fehér ember” felsőbbbségével közelített a cigányokhoz, hanem teljes elfogadással és szeretettel. Ennek motivációja az őszinte segítőkészség, ami jó adag empátiával és toleranciával párosult. Szakmája előírásait, a kor társadalmi normáit is gond nélkül átlépte, csak azért, hogy segíthessen. Nem ütközött meg például azon, hogy a cigány anyák „megcsócsálták”, előbb saját maguk meg-rágták, úgy adták a csecsemők szájába az ételt, mivel nem is tehettek másképp: nemhogy turmixgépük nem volt, de még áram sem. Kármán szolgáltatást alapvetően az jellemezte, hogy az adott közösség életére alkalmazta a védőnői elvárásokat, hogy egy olyan, a kismamákat és gyermekeket védő, valóban működő egészségügyi alapellátást tudjon biztosítani, amit elfogadnak és szükségesnek tartanak a gondozottak is.

Kármán Judit – aki bár szíve szerint bármikor visszatérne a kis baranyai cigányfaluba – mégsem maradt védőnő. Mert gyakorlat teszi a mestert, és a falusi védőnőnek tanulnia kellett ahhoz, hogy mind jobban megértse védenőit. Családterápiát, mentálhigiénét, teológiát, romológiát tanult, majd ebből is doktorált. S mivel kevés olyan szakember van ezen a területen, aki ilyen sokrétű és mély gyakorlati és elméleti ismerettel rendelkezne a cigányságot illetően, Kármán Judit ma már több egyetemen tanít, hogy továbbadhassa tudását.

Az interjúkötet valóban beszélgetés: azokat a témákat öleli fel, amelyeket mi magunk is megkérdeznénk egy romológustól: honnan jöttek, kik is valójában a cigányok, miért lettek olyanok, amilyenek, hogyan élnek, milyen a kultúrájuk, és milyen jövő áll előttük, pontosabban előttünk. Mert a cigányság kérdését a mai magyar viszonyok között értelmezi a szerző, s teszi ezt politikai felhang nélkül. Nem akar mást, mint beszélgetni velünk, bemutatni a népet, az embereket, akiket ő nagyon szeret. Azt szeretné, hogy megismerjük őket, mert akit ismerünk, kevésbé tekintünk ellenségnek. S talán el is tudunk indulni feléjük. Legalább gondolatban, legalább egy beszélgetés erejéig.

„Úgy viszonyulni a cigányokhoz,

ahogy Jézus hozzánk”

Ez a címbeli kívánság, a könyvből idézve, a megadott minta szerint persze teljesíthetetlen, a szerző nem is „fenyegeti” az olvasót vele, csak épp jelzi a tennivalók sokaságát, s a viszony mély dimenzióit, hogy talán érdemes egészen komolyan venni a problémát, a magyar szegények, s köztük ezúttal a cigány szegénység problémáit, s vele egyúttal saját magunkat is. Keresztény önmagunkat. A gond nem másoké, megoldása nem háború valakik ellen, a mi gondunk, a mi nemzeti közösségünké, magunkért-értük kell tenni, harcolva tehetetlenségekkel, fásultságokkal, hitetlenségekkel, tudatlansággal, önzéssel, igénytelenséggel.

Szabóné Kármán Judit romológust, egyetemi oktatót Naszádi Krisztina faggatja, kitűnően, kezdve a cigányok sorsa iránti együttérzés, a segítő szándékú elkötelezettség családi forrásainál, eljutva a cigány társadalomtörténet rövid áttekintésig, a jelen ellentmondásos, tragikus és felemelő jeleneteiig. A személyes hangütés révén a kötet egész hangvétele pozitív, ami egészen különös új hang: a cselekvő és bizalommal teli emberé. Elkötelezettsége cigány ügyben egyszerűen élelménye, hogy segíteni kell, hiszen ha látjuk a bajt, az kötelez, az utat, amit találunk, ami adódik, végig kell járni.

Magunkat kell választani, ha az a kérdés (az volt a kérdés), vallásos vagyok vagy egyetemre megyek. A hit a fontosabb, az egyetem megvár. Kármán Juditnak az állhatatossága volt talán az a „korszerűtlen” jellemvonása, falusi védőnő éveitől az egyetemi katedráig, soha fel nem adva a mindennapi kapcsolatot a rászorultakkal, mely lehetővé tette életének kiteljesedését anyaként, kutatóként, segítő emberként, keresztényként egyaránt. Így válik aztán a nehéz kezdet a cselekvő energiák és morális világhézagok forrásává: „Ha nem falun és nem köztük élve kezdtem volna el dolgozni, akkor lehet, hogy soha nem alakul ki bennem ez az elfogadó és megértő szeretet.”

A választások etikája sorsfordító lehet. A rózsadombi és a kispesti védőnői állások közül annak idején a kispesztit választotta. A nehezebbet választani, ez nem követelhető, nem észszerű, nem elvárható, nem is tanácsolható akárkinek, de ez az a moralitás, ami a szegények világába a belépő.

A cigány társadalomtörténet megértése, végigmondása szükséges, hogy a jelennel boldogulhassunk, a kistelepülések növekvő arányú, számú cigány lakosságával: „Magukra maradtak a gondjaikkal, kilátástalan sorsukkal és egy sajátos kultúrával, amely szintén indulatokból, haragból, elégedetlenségből, nyomorból táplálkozik”. Másfelől a nagyvárosi gettókkal: „A gettóban élő cigányság elhagyja régi szokásait. A gettókultúrában a kigyúrt, Mercivel járó, drogot terjesztő és fogyasztó, lányokat futtató nagyfiúk a menők, ők a minta a fiatalok számára.”

Megoldási javaslatokat, azokat a példákat, amelyeket jó megoldásoknak tart, nem mondja végig, nem részletezi. Ez bennem hiányérzetet keltett, bár a könyv nem példatár akart lenni, hanem üzenet a kétkedőknek, az indulatosoknak, a tanácstalanoknak és a kétségbeesetteknek, hogy van út, van remény. Az integráció mellett foglal állást, mind iskolai, mind társadalmi értelemben, az integráció ügyében azonban egyelőre nem jutottunk még dűlőre, tudjuk, hogy szükséges, de nem tudjuk igazán, hogyan lehetséges. Az interkulturális javaslatával is egyetérthetünk, csak ahhoz eleven, aktív és gazdag kultúrák kellene, melyek közt párbeszéd alakulhat ki, de az egyenlőtlenséget a szellemi, szociális és az anyagi javakban egyre inkább az etnikai-közösségi kultúra széttöredeztetése, pusztulása kíséri, nehéz rá támaszkodni.

Azt a gondolatát tartom a legfontosabbnak, mely kicsit saját életét, az általa megismert egyházi és civil segítők életét foglalja össze, s ennél egyszerűbb és pragmatikusabb, égi és földi dimenziókra is kitekintő célt aligha fogalmazhatnánk: „Szerintem mindenki adhatna a falvaknak legalább egy évet az életéből – orvosként, tanítóként, tanárként, védőnőként, szociális munkásként.”

Őszintén a cigányokról